

O'ZBEKISTONDAN ISHCHI KUCHINING XORIJIY DAVLATLARGA CHIQISHI VA MALAKALI MUTAXASSISLARNING MIGRATSIYASI

Bobur Shahobiddinov

Jahon Iqtisodiyoti va Diplomatika Universiteti

Xalqaro Munosabatlar fakulteti

Siyosatshunoslik yo'nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistondan xorijiy davlatlarga ishchi kuchining ketishi jarayonlari ko'rib chiqiladi, malakali mutaxassislarning migratsiyasiga e'tibor qaratiladi. O'zbekistonda so'nggi yillarda mehnat migratsiyasi sezilarli darajada oshdi va malakali mutaxassislarning migratsiyasi ham ortib bormoqda. Maqolada ushbu tendensiyaga turtki bo'layotgan omillar, masalan, cheklangan daraja istiqbollari, iqtisodiy nomutanosiblik, ish haqining kamligi, mutaxassislar uchun yetarlicha sharoitlar yaratib berilmayotganligi, ta'limga imkoniyatlar kamligi va boshqa omillar keltirilgan. Ushbu maqola shuningdek, migratsiyaga sabab bo'layotgan muqobil yechimlarni ham taklif qiladi. Bundan tashqari, maqolada malakali mutaxassislar migratsiyasining O'zbekiston iqtisodiyoti va jamiyatiga ta'siri tahlil qilinadi. Unda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan oqibatlar, jumladan, malakali mutaxassislarning ketishi, malakali ishchi kuchining yo'qolishi hamda mamlakat taraqqiyoti va unumdorligiga ta'siri ko'rsatayotgan jarayonlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada O'zbekiston hukumati tomonidan ushbu muammoni hal qilish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar haqida malumot beriladi, xususan, mutaxassislarni saqlab qolish va jalb etishga qaratilgan tashabbuslar, ichki ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini yaxshilash va iqtisodiy o'sish uchun qulay muhit yaratishga qaratilgan sa'y-harakatlar.

Kalit so'zlar: Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi, iqtisodiy nomutanosibliklar, miyaning ketishi, pul o'tkazmalari, ish bilan taminlash istiqbollari, xorijiy davlatlar

O'zbekistondan xorijiy davlatlarga ketayotgan ishchi kuchi va malakali mutaxassislarning migratsiyasi so'nggi yillarda sezilarli darajada oshganligi va kelajakda bir qancha salbiy jarayonlarni keltirib chiqarishi bilan bog'liq, xususan malakali kadrlar sohasida. Bu esa turli-xil tomonlardan tasir qiladi, yani foyda va zarar tomonlardan. Quyida asosan etibor qaratamiz, dastlabki tasirlar foyda jihatdan ko'riladi, so'ng zarar tomonlari haqida ko'riladi. 1-Iqtisodiy ta'sir: O'zbekistondan xorijiy davlatlarga ishchi kuchining harakatlanishi mamlakat iqtisodiyotiga bevosita ta'sir qiladi. Xorijdagi ishchilar tomonidan vatanga jo'natilgan pul o'tkazmalari O'zbekiston yalpi ichki mahsulotini ko'paytirish va mamlakat valyuta zaxiralarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu pul o'tkazmalari ko'pincha migrantlarning oilalarini turmush tarzini qo'llab-quvvatlaydi va qashshoqlikni kamaytirish va iste'molni oshirishga yordam beradi. 2- Xalqaro aloqalar: Mehnat migratsiyasi O'zbekiston va boruvchi davlatlar o'rtasidagi xalqaro munosabatlarga ham ta'sir ko'rsatadi.

Migratsiya masalalari bo'yicha hamkorlik ikki tomonlama aloqalarni mustahkamlashi, mehnat huquqlarini himoya qilishni osonlashtirishi va o'zaro manfaatli iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishi mumkin. Belgilangan mamlakatlar bilan muloqot va hamkorlik qilish o'zbek mehnat muhojirlarining ham, migrantlarning ham huquq va manfaatlarini himoya qiluvchi keng qamrovli kelishuvlarni ishlab chiqishga olib keladi. 3- Ish bilan ta'minlash imkoniyatlari: Chet elda ish izlab, bu shaxslar yangi texnologiyalar, metodologiyalar va bozorlar bilan tanishishlari, o'z malakalari va bilimlarini oshirishlari mumkin. Ular qaytib kelgach, o'z vatanining sanoati va iqtisodiyoti rivojiga hissa qo'shishlari mumkin. Lekin, asosiy savol paydo bo'ladi, ular qaytib keladimi? Aynan, ushbu tendensiyaning ijobiy tomonga o'zgartirish uchun so'nggi yillarda davlatimiz tomonidan, Tashqi mehnat migratsiyasi tomonidan bir qancha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. 4- Miyaning ketishi (Brain Drain): Biroq, yuqori malakali ishchilarning ko'chishi ham O'zbekistondan iqtidorli shaxslarni, ya'ni malakali kadrlarni ketishiga olib kelmoqda, to'g'ri manoda O'zbekiston mehnat migrantlarini eksport qilishdan tashqari, xorijiy davlatlar uchun kerakli bo'lgan malakali kadrlarni ham eksport qilmoqda.¹³⁹

Malakali mutaxassislar chet elda doimiy yashash yoki ishlashni tanlasa, bu sog'liqni saqlash, muhandislik va texnologiya kabi muhim sohalarida tajriba va bilimlarni yo'qotishiga olib kelishi mumkin. Qo'shimcha qiladigan bo'lsak, aynan yuqorida aytilgan sohalar O'zbekistonda yana ham rivojlanishi kerak bo'lgan sohalaridir. Bu mamlakatning ushbu sohalaridagi rivojlanishiga to'sqinlik qilishi va mamlakat ichida malakali ishchi kuchini shakllantirishda qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin. 5- Pul o'tkazmalariga qaramlik: Xorijdagi ishchilarning pul o'tkazmalari O'zbekiston iqtisodiyotiga sezilarli hissa qo'shsa-da, bu oqimlarga bog'liqlik bilan bog'liq potensial xavf mavjud.

Jahon iqtisodiyotidagi o'zgarishlar yoki immigratsiya siyosatidagi o'zgarishlar pul o'tkazmalariga tayangan oilalarning turmush tarziga ta'sir qilishi mumkin. Shu bois O'zbekiston uchun tashqi ta'sirlarga nisbatan zaiflikni kamaytirish uchun iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va mamlakat ichida barqaror ish o'rinlarini yaratish muhim ahamiyatga ega. Qo'yilgan muammoni o'rganish jarayonida miqdoriy va sifat tahlillardan, qiyosiy tahlillardan, ssenariy tahlillardan, O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasidan foydalangan holda, shuningdek, O'zbekiston va xorijiy davlatlar o'rtasida imzolangan migratsiya jarayonlari bilan bog'liq qo'shma bayonotlardan foydalanildi. Qo'shimcha tarzda, migratsiya bilan bog'liq o'tkazilgan so'rovlar, mutaxassislar bilan bo'lgan intervyulardan ham foydalanildi.

Migratsiya jarayonini kamaytirishga asos bo'ladigan yechimlarni berishdan oldin O'zbekiston tomonidan olib borilayotgan chora-tadbirlarni yoritib berishga harakat qilaman. Huquqiy baza: O'zbekistonda mehnat migratsiyasi bilan bog'liq qonunchilik bazasini ishlab chiqish va takomillashtirish ustida ish olib borilmoqda. Bu mehnat muhojirlarining huquqlarini himoya qilish va ularning xorijda to'g'ri ish olib borishini ta'minlashga qaratilgan

¹³⁹ <https://fpc.org.uk/reversing-brain-drain-is-the-key-to-uzbekistans-future/>
Reversing Brain Drain is the key to Uzbekistan's future, The Article by Navbahor Imamova, 2020

qonun va qoidalarini qabul qilishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, Labor migration.uz saytining ham ishga tushirilishi migrantlar uchun bir qancha qulayliklar yaratdi. Ikki tomonlama kelishuvlar: O'zbekiston hukumati o'zbek mehnat muhojirlarining ish bilan ta'minlanishini tartibga solish bo'yicha muzokarlarda faol ishtirok etib, boruvchi davlatlar bilan ikki tomonlama shartnomalar imzolamoqda. Ushbu shartnomalar mehnatga haq to'lash, ish vaqti va ijtimoiy himoyani o'z ichiga olgan holda ish bilan ta'minlashning aniq shartlari va ularni belgilashga qaratilgan. Biz migratsiya davrini uchga bo'linganidan foydalangan xolda shuni aytishimiz kerakki, I va II davrlarda bunday ishlar qilinmagan, asosan III davrdan, yani 2016-yildan keyin amalga oshirilmoqda.¹⁴⁰ Ko'nikmalarni rivojlantirish: O'zbekiston xalqaro mehnat bozori talablarini qondirish uchun o'z xodimlarining malakasi va ularning bilim darajasini oshirishga e'tibor qaratmoqda. Hukumat jahon miqyosida raqobatlasha oladigan malakali ishchi kuchini rivojlantirish uchun kasbiy ta'lim dasturlari va ta'lim muassasalariga sarmoya kiritmoqda. Misol uchun, migrantlarning ketishidan oldin, ularning til darajalari tekshirilmoqda, ularni o'zlari uchun munosib ishga joylashtirish yuzasidan tadbirlar o'tkazilmoqda. Mehnat migrantlarini himoya qilish: O'zbekiston xorijda mehnat qilayotgan fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish bo'yicha ish olib bormoqda. Bu mehnat sharoitlarini monitoring qilish va nazorat qilish mexanizmlarini yaratish, huquqiy yordam va konsullik xizmatlaridan foydalanishni ta'minlash, odam savdosi va ekspluatatsiya kabi muammolarni hal qilishni o'z ichiga oladi. Iqtisodiy islohotlar: Hukumat mamlakatda ko'proq bandlik imkoniyatlarini yaratish uchun iqtisodiy islohotlarni amalga oshirmoqda. O'zbekiston ishbilarmonlik muhitini yaxshilash, xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va tadbirkorlikni rag'batlantirish orqali o'z fuqarolarining xorijda ish izlashga bo'lgan ehtiyojini kamaytirishga harakat qilmoqda.

O'zbekistondan xorijiy davlatlarga ketayotgan ishchi kuchi va malakali mutaxassislarning migratsiyasi mamlakat iqtisodiyoti va rivojlanishiga ijobiy va salbiy tomondan tasir ko'rsatishini yuqorida aytib o'tilgan malumotlar orqali malumotga ega bo'ldik. Shunihdek, ushbu muammo bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun bir qancha yechimlar mavjud. 1-Ichki ish o'rinlari imkoniyatlarini kengaytirish: O'zbekistonda investitsiyalar va iqtisodiy o'sish uchun qulay muhit yaratish. Bunga biznes uchun qulay siyosatni amalga oshirish, tadbirkorlik sohasi rivojlanishiga to'siqlarni kamaytirish, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishni rag'batlantirish orqali erishish mumkin. 2- Ta'lim va kasb-hunar ta'limi tizimini takomillashtirish: O'zbekistonda ta'lim va kasb-hunar ta'limi dasturlarining sifati va dolzarbligini oshirish. Bu ichki mehnat bozori talablariga javob beradigan malakali ishchi kuchini shakllantirishga yordam beradi va xorijda ish izlash zaruratini kamaytiradi. 3- Mehnat bozorini tartibga solishni kuchaytirish: xodimlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, adolatli ish haqi, xavfsiz mehnat sharoitlari va ijtimoiy himoyani ta'minlash uchun mehnat bozori me'yorlarini amalga oshirish va qo'llash. 4-Bilimlar almashinuvi va texnologiyalar almashinuvini rag'batlantirish: Xorijiy davlatlar va O'zbekiston o'rtasida bilim

¹⁴⁰ <https://cyberleninka.ru/article/n/mehnat-migratsiyasi-sabab-va-oqibatlar>

almashinuvi va texnologiya almashinuviga ko'maklashish. Mahalliy va xorijiy kompaniyalar, universitetlar va ilmiy muassasalar o'rtasidagi hamkorlikni rag'batlantirish. 5-Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini kuchaytirish: O'zbekistonda umumiy hayot sifatini yaxshilash uchun sog'liqni saqlash, ta'lim va ijtimoiy ta'minotni o'z ichiga olgan ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini takomillashtirish. Yaxshiroq ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish odamlarni migratsiyaga undaydigan omillarni kamaytirishi va ularni qolishga undashi va o'z vatanining rivojlanishiga hissa qo'shishiga sabab bo'lishi mumkin.6- Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: mehnat migratsiyasi bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun xorijiy davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish. Bu ilg'or tajriba almashish, ma'lumot almashish va malakali mutaxassislar migratsiyasini samarali boshqarish va ularning hissasi O'zbekistonga ham, qabul qiluvchi mamlakatlarga ham foyda keltirishi uchun qo'shma tashabbuslarni amalga oshirishni o'z ichiga olishi mumkin.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, O'zbekiston malakali mutaxassislar migratsiyasi bilan birga xorijiy davlatlarga sezilarli darajada ish kuchining ketishini boshdan kechirmoqda. O'tgan yillar davomida xorijdagi iqtisodiy omillar va imkoniyatlar ko'plab O'zbekistonliklarni xorijiy mamlakatlarda ish izlashiga sabab bo'lmoqda. Mehnat migrantlari bilan bir qatorda, Malakali mutaxassislarning migratsiyasi ham sezilarli tendensiya bo'lmoqda. Muhandislar, shifokorlar va IT-mutaxassislari kabi ko'plab yuqori malakali mutaxassislar o'z martabalarini oshirish va yaxshiroq manbalar va texnologiyalardan foydalanish imkoniyatini chet elda qidirmoqdalar. Bu miyaning ko'chishi O'zbekiston taraqqiyoti va iqtisodiyoti uchun qiyinchiliklar tug'dirmoqda, chunki bu intellektual kapital va mamlakat o'sishi uchun muhim bo'lgan ko'nikmalarning yo'qolishiga olib kelmoqda. O'zbekiston hukumati ham lekin so'nggi yillarda bunday tendensiyalarni kamaytirish uchun bir qancha chora-tadbirlarni amalga oshirayotganiligini yuqorida aytilgan malumot orqali bilib olishimiz mumkin. O'zbekiston hukumati asosiy muammolarni hal qilish va rivojlanish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish orqali ushbu tendensiyaning potentsial afzalliklaridan foydalangan holda salbiy ta'sirlarni yumshata oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

3. Uzbekistan to provide comprehensive support for labor migrants abroad 17.08.2030
https://president.uz/en/lists/view/3780?fbclid=IwAR1XjbRVrX7qJWt27oyl1n_f1UbL3gotetrzCNP_Nh1hbk3yoOtwMgn2T4Y

4. Germany to intensify cooperation with Uzbekistan in labor migration 12.03.2021
https://uza.uz/en/posts/germany-to-intensify-cooperation-with-uzbekistan-in-labor-migration_248399

5. Uzbek Ministry of Labor Goes Global 18.11.2022
<https://uzbekistanlawblog.com/uzbek-ministry-of-labor-goes-global/>

6. ON MEASURES TO INTRODUCE A OF SAFE, ORDERLY, AND REGULAR LABOR MIGRATION 16.09.2020 <http://lex.uz/docs/5699858>

7. Узбекистан начал заниматься проблемой трудовой миграции 11.29.2017
<https://russian.eurasianet.org/node/64981>

8. Germany and Uzbekistan sign migration deal 03.05.2023
<https://www.infomigrants.net/en/post/48645/germany-and-uzbekistan-sign-migration-deal>

Артикова Ш. МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ОЦЕНКЕ ВЕЖЛИВОСТИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ ТЕКСТОВ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 44. – С. 109-111.

Артикова Ш. МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ОЦЕНКЕ ВЕЖЛИВОСТИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ ТЕКСТОВ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 44. – С. 109-111.

Артикова, Ш. (2024). МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ОЦЕНКЕ ВЕЖЛИВОСТИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ ТЕКСТОВ. Академические исследования в современной науке, 3(44), 109-111.

Артикова, Ш. (2024). МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ОЦЕНКЕ ВЕЖЛИВОСТИ ПРИ ПЕРЕВОДЕ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ ТЕКСТОВ. Академические исследования в современной науке, 3(44), 109-111.

Артикова Ш. М. Вежливость В Семейной Риторике Узбекистана И Англии: Культурные Различия //International Conference on Linguistics, Literature And Translation (London). – 2024. – Т. 8. – С. 98-101.

Артикова, Ш. М. (2024, October). Вежливость В Семейной Риторике Узбекистана И Англии: Культурные Различия. In International Conference on Linguistics, Literature And Translation (London) (Vol. 8, pp. 98-101).

Артикова, Ш. М. (2024, October). Вежливость В Семейной Риторике Узбекистана И Англии: Культурные Различия. In International Conference on Linguistics, Literature And Translation (London) (Vol. 8, pp. 98-101).

Shaxnoza A. PROSODIC FEATURES OF SPEECH FORMS OF ADDRESS IN ENGLISH DISCOURSE IN COMPARISON WITH RUSSIAN //Journal of Modern Educational Achievements. – 2022. – Т. 1. – С. 33-38.

Shaxnoza, Artikova. "PROSODIC FEATURES OF SPEECH FORMS OF ADDRESS IN ENGLISH DISCOURSE IN COMPARISON WITH RUSSIAN." Journal of Modern Educational Achievements 1 (2022): 33-38.

Shaxnoza, A. (2022). PROSODIC FEATURES OF SPEECH FORMS OF ADDRESS IN ENGLISH DISCOURSE IN COMPARISON WITH RUSSIAN. Journal of Modern Educational Achievements, 1, 33-38.

Artikova, Shaxnoza Maxamadovna. "О НЕОБХОДИМОСТИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН." Theoretical & Applied Science 5 (2020): 79-83.

Artikova, S. M. (2020). О НЕОБХОДИМОСТИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. Theoretical & Applied Science, (5), 79-83.